

МОНГОЛ ОРОНД ТАРХСАН ТАРИМАЛ УРГАМЛЫН ЗАРИМ ХӨНӨӨЛТ ШАВЬЖ, ХАЧИГ, ӨВЧИН, ХОГ УРГАМАЛ, МЭРЭГЧ АМЬТАД

ӨНГӨТ ЦОМОГ

ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ,
ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

INTERNATIONAL YEAR OF
PLANT HEALTH
2020

Ургамал Хамгааллын
Эрдэм Шинжилгээний Хүрээлэн

МОНГОЛ ОРОНД ТАРХСАН ТАРИМАЛ УРГАМЛЫН ЗАРИМ ХӨНӨӨЛТ ШАВЬЖ, ХАЧИГ, ӨВЧИН, ХОГ УРГАМАЛ МЭРЭГЧ АМЬТАД

Б.Мөнхцэцэг, А.Уранчимэг, Д.Цэвээндорж, О.Ариунаа, М.Отгонсүрэн, Б.Дондов,
Т.Дэжидмаа, Г.Ганчимэг, Г.Мөнхчулуун, Д.Мөнхбаатар

Хянан тохиолдуулсан. М.Бямбасүрэн

НАА -44
ДАА-632
М-692

Удирдагч. М.Бямбасүрэн

I бүлгийг Б.Мөнхцэцэг, Г.Ганчимэг

II бүлгийг А.Уранчимэг, Б. Дондов, Т.Дэжидмаа

III бүлгийг О.Ариунаа, М.Отгонсүрэн

IV бүлгийг Д.Цэвээндорж, Г.Мөнхчулуун, Д. Мөнхбаатар нар
бэлтгэж гаргав.

Бүтээлийг эмхтгэсэн: Б.Мөнхцэцэг

Хэвлэсэн тоо: 150ш

Хэвлэсэн газар: **ОРГИЛ ПРЕСС**

2020 он.

Ургамал хамгааллын тухай хуулийн 8.1.10 дахь заалтын дагуу баруун бүсийн тариалангийн талбайн ургамлын хөнөөлт шавьж, өвчин, хог ургамал, мэрэгч амьдтын тархалт, хөнөөлийг тодотгох тандалтын судалгааны хүрээнд УХЭШХ-ийн судлаачид энэхүү цомгийг гаргав. 2020 он.

ISBN 978-99978-784-1-0

Гарчиг

БҮЛЭГ 1. Таримал ургамлын хөнөөлт шавьж, хачиг, хорхой.

БҮЛЭГ 2. Таримал ургамлын өвчин.

БҮЛЭГ 3. Тариалангийн талбайн зонхилох хог ургамал.

БҮЛЭГ 4. Тариалангийн талбайд тархсан хөнөөлт мэрэгчтэн.

Энэхүү бүтээлийг зохиогчийн зөвшөөрөлгүйгээр хэвлэн нийтэлж олшруулахыг хориглов.

Таримал ургамлын хөнөөлт шавьж, хачиг, хорхой

Төмсний хөнөөлт шавьж

Сибирийн буглаа цох (*Epicauta sibirica* Reitter, 1905).

Хар толгойт буглаа цох (*Epicauta megalocera* Gebler, 1817).

Фроловын буглаа цох (*Mylabris frolovi* Fischer von Waldheim, 1823).

Зургийг Г.Ганчимэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Г.Ганчимэг

Гоёмсог буглаа цох (*Mylabris* sp.)

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

2019/6/24
Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургаан сарын жуулга (*Amphimallon solstitialis* Linnaeus, 1758).

Зургийг Б.Ичинхорлоо

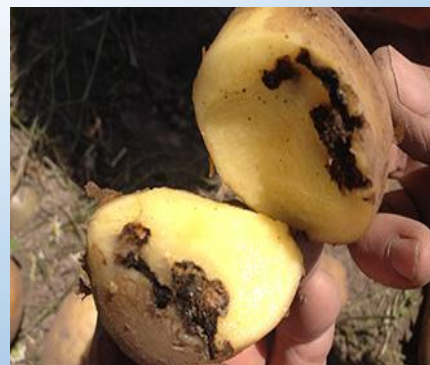
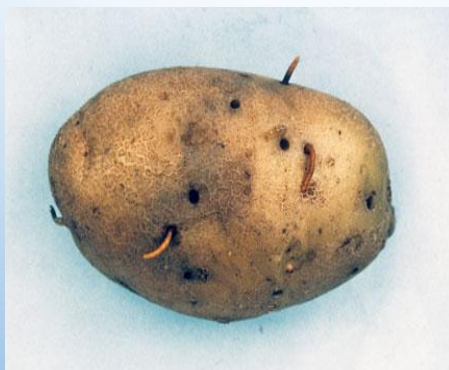

Зургийг Б.Ичинхорлоо

Зургийг Б.Ичинхорлоо

Няслуур цох буюу утсан өт (*Elateridae*)

Сонгинолог ургамлын хөнөөлт шавьж

Сонгины ялаа (*Delia antiqua*
Meigen, 1826).

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Ялааны авгалдай
сонгины булцууг
ялзруулдаг

Зургийг Г.Ганчимэг

Зургийг Г.Ганчимэг

Зургийг Г.Ганчимэг

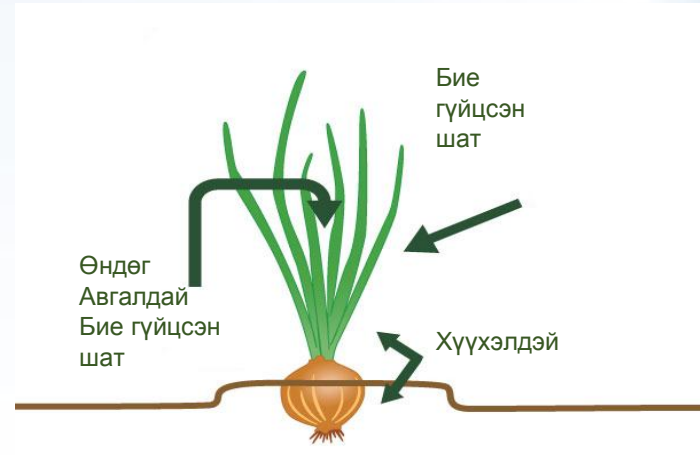
Сонгины үндэсний хачиг (*Rhizoglyphus echinopus* Fumouze & Robin, 1868).

Хачиг сонгины
булцууг
ялзруулдаг

Сонгины цацаг далавчтан (*Thrips tabaci* Lindeman, 1889).

Сонгины хивэн эрвээхэй (*Acrolepiopsis assectella* Zeller, 1889).

Сонгины ишний дугариг хорхой (*Ditylenchus dipsaci* Kuhn, 1857).

Дугариг хорхой (Нематод)

Энхитреус цагаан хорхой

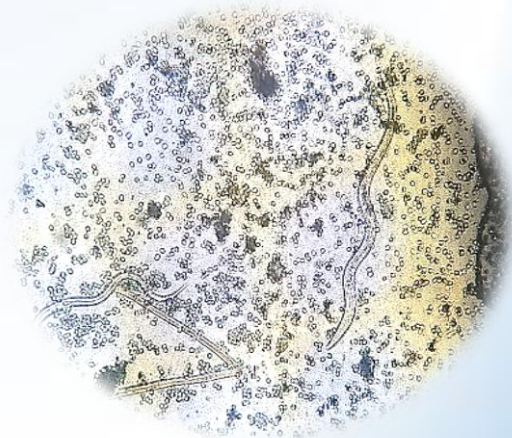
Дугариг хорхой хачиг, цагаан хорхойн хамт тохиолдоно.

Сонгино, сармис дугариг хорхойд гэмтсэн шинж тэмдэг

Байцааны тарималд дугариг хорхойн гэмтэл учруулалт

Хүнсний ногооны хөнөөлт шавьж

Eurydema gebleri (Kolenati, 1846).

Зургийг Г.Ганчимэг

Тоонолжин цэцэгтний бясаа, нугын бясаа

Байцааны бөөс (*Brevicoryne brassicae* Linnaeus, 1758).

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Хүнсний ногоо гэмтээгч цохууд

Судалт үсрэгч цох

(*Phyllotreta vittula* Redtenbacher, 1849)

Хар үсрэгч цох

(*Ph. atra* Fabricius, 1775)

Сибирин гичийн навчич цох

(*Colaphellus alpinus* Gebler, 1833).

<https://koko.ru/handbook/ru/stephnaedon-caphlearian>

Гоёмсор буглаа цох

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Рапсын навчич цох

(*Entomoscelis adonidis*

Brown, 1942).

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

<https://pic-kapusti.ru/kak-izbavit-sya-ot-pestov-yablokh-bloshki/>

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Байцааны хивэн эрвээхэй (*Plutella xylostella* Linnaeus, 1758).

Зургийг Г.Ганчимэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг 28/5

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Байцааны хивэн эрвээхэй, түүний хүрэнцэр, хүүхэлдэй

Байцааны хивэнгийн хүрэнцэр нь байцааны бүх төрлийн ургамал, шар манжин, рапсын навчыг гэмтээж хор хөнөөл учруулдаг

Зургийг Г.Ганчимэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Г.Ганчимэг

Байцааны хивэн эрвээхэйн гэмтэл учруулалт

Манжингийн цагаан эрвээхэй (*Pieris rapae* Linnaeus, 1758).

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Манжингийн цагаан эрвээхэйн өндөг, хүрэнцэр, хүүхэлдэй

Зургийг Г.Ганчимэг

Ургалтын хугацаанд
гэмтэл учруулж,
таримлыг бохирдуулна

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Байцааны бүгэг эрвээхэй (*Mamestra brassicae* Linnaeus, 1758).

Байцааны бүгэг эрвээхэйн хүрэнцэр, хүүхэлдэй

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Гамма бүгэг эрвээхэйн хүрэнцэр, гэмтэл учруулалт

Зургийг Г.Ганчимэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Буудайн цацаг далавчтан (*Harlothrips tritici* Kurdjumov, 1912).

Буудайн түрүүний гэмтэл

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

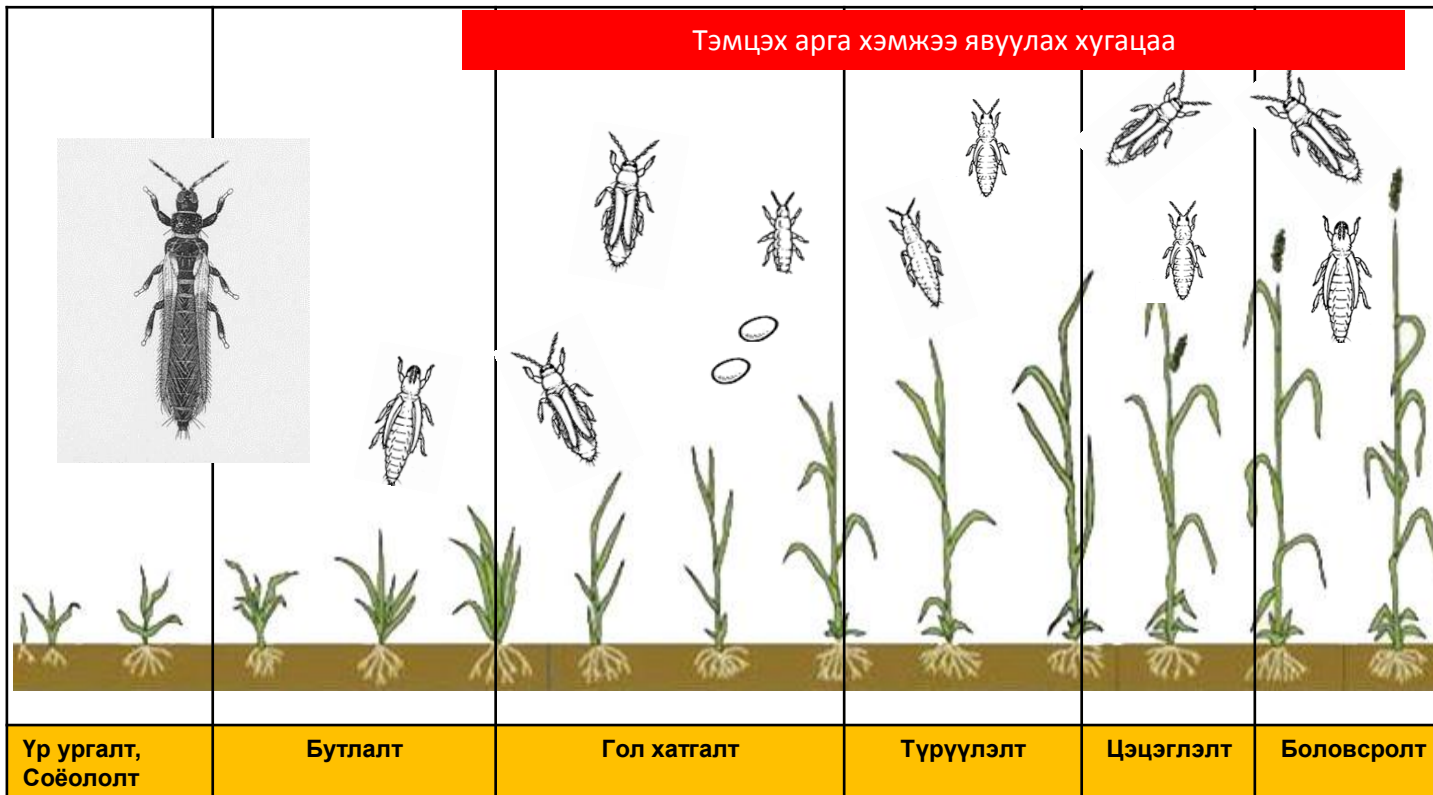

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Буудайн трипсын хөгжлийн үе шат, тэмцэх хугацаа (таримлын үе шатаар)

Буудайн ишний хярга (*Cerphus sp.*)

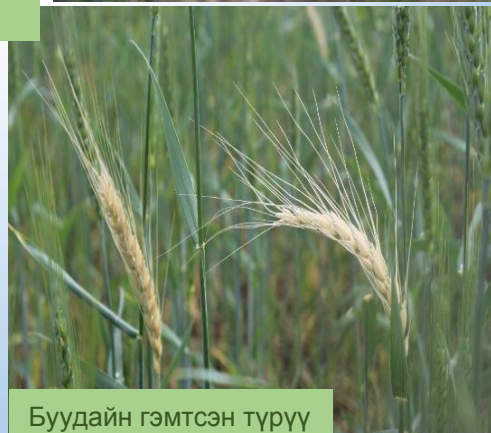
Буудайн ишний хяргын авгалдай

Гэмтлийн эхний шинж тэмдэг

Буудайн ишийг зүсэж харвал

Буудайн гэмтсэн түрүү

Буудайн том бөөс (*Sitobion avenae* Fabricius, 1775).

https://influentialpoints.com/Gallery/Sitobion_avenae_English_Grain_aphid.htm

<https://www.agroes.es/cultivos-agricultura/cultivos-herbaceos-extensivos/trigo/1252-pulgones-de-espiga-de-cereales-sitobion-avenae>

Буудайн талбайд тохиолдох царцаа

Таримлын
навч, түрүүг,
урж, тасдаж
мэрж
гэмтээнэ.

Буудайн талбайд тохиолдох зарим зүйл шавьж

Бүгэг эрвээхэйн хүрэнцэр

Бүгэг эрвээхэй

Бамбайт бясаа

Бамбайт бясаа

Хээрийн бясаа

Тарианы бясаа

Сибирийн бясаа

Навчич цох

Хортон шавьж буудайг гэмтээх хугацаа (таримлын үе шатаар)

		Тарианы, нугын, сибирин бясаа		Тарианы, нугын маврын бясаа	
		Царцаа		Манжингийн бамбайт	
Бүгэгийн хүрэнцэр Үсрэгч цох, ишний цохууд		Үетний ялаа, иш таслагч хярга			
Няслуур цохын авгалдай		 	 	 	
		Тарианы бөөс , бүгэгийн хүрэнцэр, трипс (цацаг далавчтан)			
Үр ургалт, Соёололт	Бутлалт	Гол хатгалт	Түрүүлэлт	Цэцэглэлт	Боловсролт

Жимс, жимсгэний хөнөөлт шавьж

Улаалзганы бөөсны гэмтээлт

Алимны бөөс

Ургамлын навчны
шүүсийг сорж
хооллон хэлбэр
дүрс, өнгө
алдагдуулан,
амьдрах чадварыг
доройтуулдаг

Чацарганы бөөс (*Capitophorus hippophaes* Walker, 1852).

Үзүүрийн хар бясаа (*Nysius thymi* Wolff, 1804).

Чавганы үрч эрвээхэй (*Laspeyresia funebrana* Trutschke, 1835).

Эрвээхэй

Хүрэнцэр

Жимс задалж үзэхэд

Үрч эрвээхэйн хүрэнцэр байгаа жимсний гадаад шинж тэмдэг

Зургийг Ц.Оюунжав

Чавганы үрийн гэмтэл

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Чацарганы ялаа (*Rhagoletis batava* Hering, 1958).

Чацарганы хивэн эрвээхэй (*Gelechia hippophaella* Schrank, 1802).

Гонзгой хачиг

Үхэр нүдний нахианы хачигны гэмтэл учруулалт (*Cecidophyopsis ribis* (Westwood, 1869)

Чацарганы хачигны гэмтэл учруулалт (*Aceria hipporphaenus* Nalepa, 1998)

Хоёр толбот шүлхий хачигны гэмтэл учруулалт

(*Tetranychus urticae* C.L.Koch,1836)

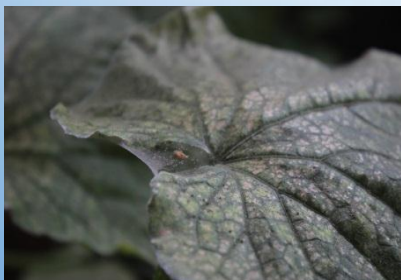

Хүлэмжийн хөнөөлт шавьж

Хоёр толбот энгийн шүлхий хачиг
(*Tetranychus urticae* C.L.Koch, 1836).

Хэт их олширсноор таримлыг
шүлс, тороор бүрхэж, сульдааж
үхэлд хүргэдэг

Хүлэмжинд түгээмэл тархсан ургамлын бөөс

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Тоорын бөөс
(*Myzodes persicae* Sulzer, 1776).

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Гуатны бөөс
(*Aphis gossypii* Glover, 1877).

Лоолийн бөөс (*Macrosiphum euphorbiae* Thomas, 1878).

Зургийг Г.Ганчимэг

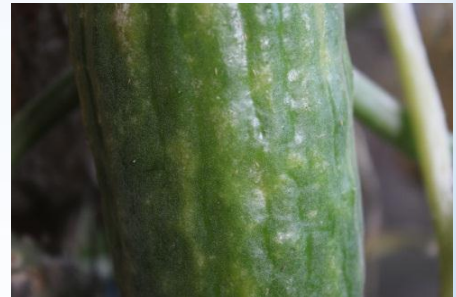

Зургийг Г.Ганчимэг

Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Өрнийн цэцгийн трипс (*Frankliniella occidentalis* Pergande, 1895).

Хүлэмжийн тархсан хортон ялаа

Хөгцний ялаа хүлэмжийн хөрсөн дээр ургасан хөгц мөөгөөр хооллоно. Авгалдай нь таримлын үндсийг гэмтээнэ. Өвчин дамжуулдаг.

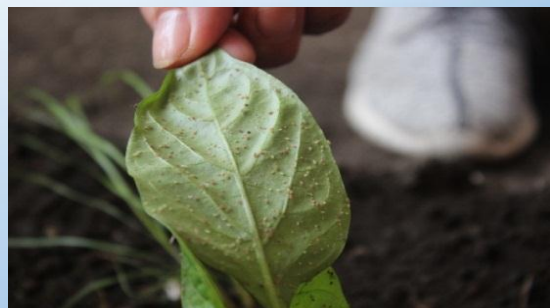
Эрэг ялаа хүлэмжийн хөрсөн дээр ургасан замгаар хооллон ургамалд мөөгөнцрийн гаралтай өвчин дамжуулдаг.

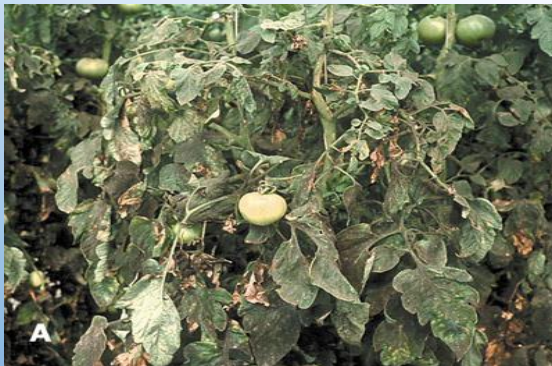
Ногооны хөндийлөгч ялаа (*Phytomyza horticola* Goureau, 1851).

Навч хөндийлөгч ялааны гэмтээлт, бөөсний олшрол

Хүлэмжийн цагаан далавчтан (*Traileurodes vaporariorum* Westwood, 1856).

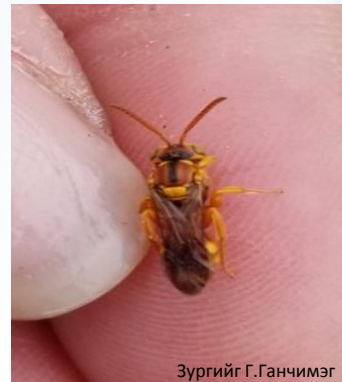
Зургийг Б.Мөнхцэцэг

Нугын бор эрвээхэй (*Loxostege sticticalis* Linnaeus, 1761).

Хүрэнцэрт хөнөөгдсөн рапс

Рапсын таслагч (*Athalia rosae* Linnaeus, 1758).

Зургийг Г.Ганчимэг

Зургийг Г.Ганчимэг

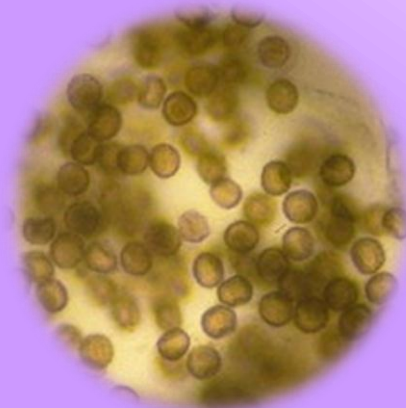

ТАРИМАЛ УРГАМЛЫН ӨВЧИН

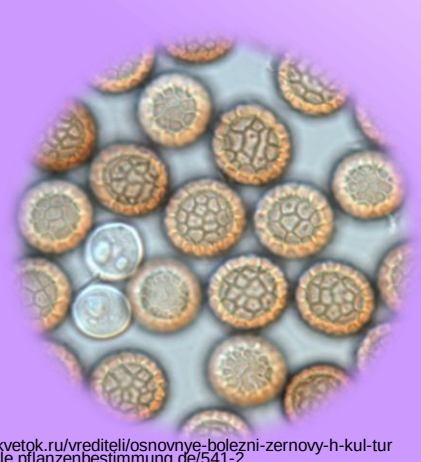
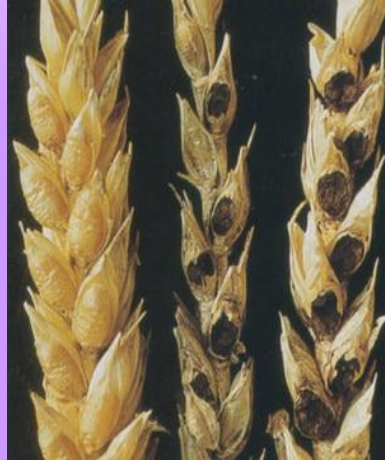
Үр тарианы өвчин

Буудайн тоост харуу
Ustilago tritici (Bjerk.) E. Rostrup (1890).

Буудайн хатуу харуу

Tilletia caries (DC.) Tul. & C. Tul., (1847).

Буудайн септориоз

Septoria nodorum (Berk.) Berk., (1845),
Septoria tritici Berk. & Curtis (1874).

Буудайн түрүү харлах өвчин
(*Alternaria triticina* Prasada & Prabhu.,1963).

Буудайн навчны хүрэн зэв
Puccinia recondita Dietel & Holw. (1857).

Зургийг А.Уранчимэг

Арвайн тоост харуу
Ustilago nuda (C.N. Jensen) Rostr., (1889).

Хошуу будааны навчны толбожилт
Helminthosporium avenae Eidam, Der Landw.
(Schles. Landw. Ztg), (1891).

Хошуу будааны хатуу харуу
Ustilago kolleri Wille, Bot. Notiser: 10 (1893).

Төмс, хүнсний ногооны өвчин

Төмсний фитофтор

Phytophthora infestans (Mont.) de Bary, (1876).

Төмсний альтернариоз (*Alternaria solani* (Ellis & G. Martin) L.R. Jones, 1896).

Төмсний булцууны өвчин

Хар цахлай

Rhizoctonia solani J.G. Kühn, (1858)

Энгийн цахлай

Streptomyces scabies
Lambert and Loria

Хуурай илжрэл

Fusarium spp., *Rhizoctonia* &
Verticillium spp.,

Фомоз

Phoma lingam (Tode) Desm., (1849)

Бактерийн нойтон илжрэл

Erwinia, *Pectobacterium*, & *Pseudomonas*.

Төмсний вирусийн энгийн цоохордолт *PVA & PVX*

Төмсний вирусийн
атираат цоохордолт
PVY

Төмсний вирусийн
навч хуйлралт
PLRV

Байцааны фузариозын сульдаа
(*Fusarium brassicae* (Thüm.)
Sacc. 1886).

Зургийг Б.Дондов

Байцааны альтернариоз (*Alternaria brassicae* (Berk.) Sacc., 1880).

Байцааны судлын бактериоз

(*Xanthomonas campestris* (Pammel 1895) Dowson 1939).

Байцааны салслаг бактериоз (*Pectobacterium carotovorum* ssp. *carotovorum* Jones, 1901).

Сонгины ёроолын илжрэл
(*Fusarium oxysporum* f. sp. *cepaе*, Schlecht. emend. Snyder &
Hansen 1940
Fusarium cepae Hanzawa, 1914).

<https://www.growveg.co.uk/plant-diseases/uk-and-europe/onion-fusarium-basal-rot/>

Зургийг А.Уранчимэг

Сонгины хуурмаг гуалах
Peronospora destructor Casp., (1860).

Сонгины хүзүүвчийн саарал илжрэл

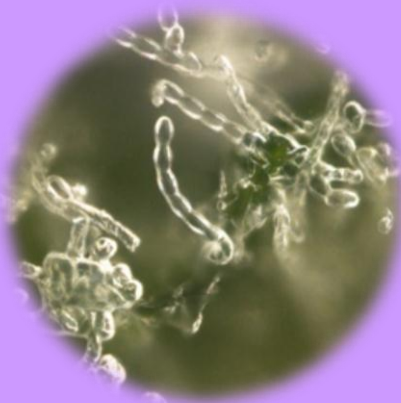
(*Botrytis allii* Munn.,1917).

Сонгины зэв
(*Puccinia porri* (Sowerby) G. Winter, 1881).

Хэмхийн гуалах (*Podosphaera xanthii* (Castagne) U. Braun & Shishkoff., 2000).

Хэмхийн хуурмаг гуалах (*Pseudoperonospora cubensis* (Berk. & M.A. Curtis) Rostovzev, 1903).

Хэмхийн антракноз (*Colletotrichum orbiculare* (Berk.) Arx, 1957).

Тарвасны антракноз (*Colletotrichum orbiculare* (Berk.) Arx, 1957).

Хулуутан таримлын альтернариоз (*Alternaria cucumerina* (Ellis & Everh.) J.A. Elliott, 1917).

Хэмхийн өнцгөн толбожилт (*Pseudomonas syringae* pv. *lachrymans* Van Hall, 1904).

Хэмхийн халдваргүй өвчин

Кальцийн дутагдал

Давсжилтын түлэгдэл

Амтат гуаны хуурмаг гуалах
(*Pseudoperonospora cubensis* (Berk. & M.A. Curtis) Rostovzev, 1903).

Лоолийн альтернариоз (*Alternaria alternata* (Fr.) Keissl., 1912).

Лоолийн фитофтор (*Phytophthora infestans* (Mont.) de Bary., 1876).

Лоолийн оройн илжрэл

Лоолийн жимсний оройн илжрэл нь ус дутагдах, кальци дутагдах зэргээс үүдэлтэй байдаг.

Жимс жимсгэний өвчин

Жимсний хүрэн илжрэл
(*Monilinia fructicola* (G. Winter) Honey., 1928)

Зургийг Б.Дондов

Зургийг А.Уранчимэг

Зургийг Б.Дондов

Алимны цахлай
(*Venturia inaequalis* (Cooke) G. Winter, 1875).

Үхэр нүдний гуалах (*Sphaerotheca mors-uvae* (Schwein.) Berk. & Curtis, 1876).

Үхэр нүдний цагаан толбожилт (*Septoria ribis* Desm, 1842).

Үхэр нүдний баганан зэв (*Sphaerotheca mors-uvae* Berk. et Curt, 1876).

Чацарганы фузариозын мод хаталт
(*Fusarium sporotrichioides* Sherb., 1915).

Чацарганы вертициллезийн мод хаталт *Verticillium spp.*

Чацарганы эндомироз

(*Monilia altaica* Zukov., 1979).

Чацарганы цахлай (*Stigmina* spp. Sacc., 1880).

Тариалангийн талбайн зонхилох хог ургамал

Дотоод хорио цээртэй хог ургамлууд

Хонгио хошуу будаа
(*Avena fatua* L.)

Эгэл ноцоогоно
(*Xanthium strumarium* L.)

Зургийг М.Отгонсүрэн

Дотоод хорио цээртэй хог ургамлууд

Чөдөр тарна
(*Polygonum convolvulus* L.)

Зургийг О.Ариунаа

Татаар сагаар
(*Fagopyrum tataricum* L.)

Зургийг М.Отгонсүрэн

Дотоод хорио цээртэй хог ургамал

Хүрэн ягаан нонео (*Nonea pulla* L.)

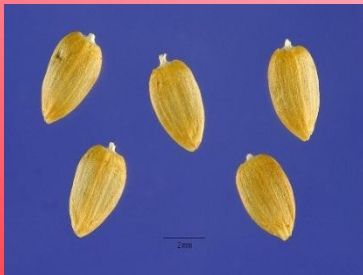

http://www.botanickafotogalerie.cz/fotogalerie.php?lng=en&latName=Nonea%20pulla&czName=&title=Nonea%20pulla%20%20&showPhoto_variant=photo_description&show_sp_descr=true&spec_syntax=species&ortby=lat

http://www.botanickafotogalerie.cz/fotogalerie.php?lng=en&latName=Nonea%20pulla&czName=&title=Nonea%20pulla%20%20&showPhoto_variant=photo_description&show_sp_descr=true&spec_syntax=species&ortby=lat

Гадаад хорио цээртэй хог ургамал

Мөлхөө ягаан толгой (*Acroptilon repens* L.)

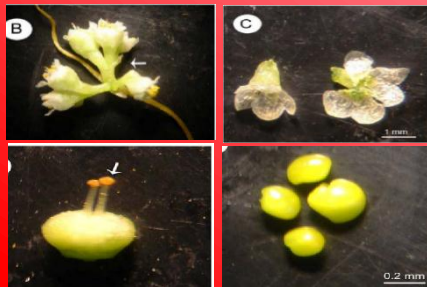

Гадаад хорио цээртэй хог ургамал

Хээрийн ороонго (*Cuscuta campestris* L.)

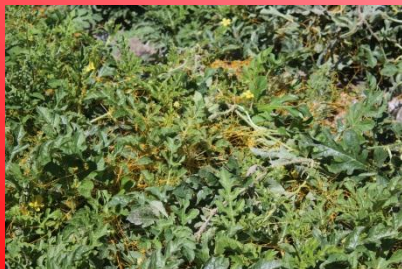

Хээрийн ороонго нь ишний бүтэн шимэгч хог ургамал юм.

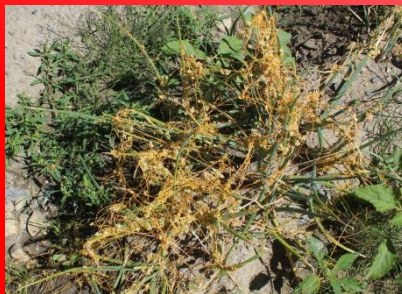
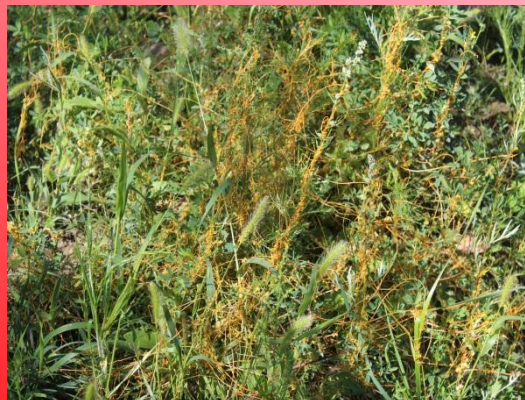

Хээрийн ороонго нь Ховд аймгийн Ховд, Булган, Буянт сум, Говь-Алтай аймгийн Шарга сумын төмс, хүнсний ногоо, жимс, жимсгэний талбайд тархаж хөнөөл учруулж байна.

Зургийг М.Отгонсүрэн

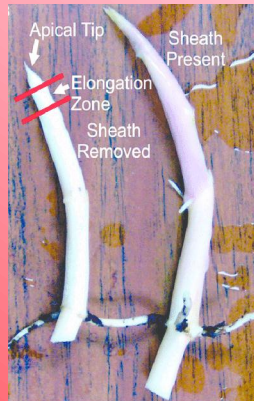

Хээрийн ороонго (*Cuscuta campestris* L.)

Гоц хөнөөлт хог ургамал

Эгэл нишингэ (хулс)-*Phragmites communis* Trin.

Үндэслэг
ишээрээ хурдан
ургадаг
онцлогтой.

Үндэслэг иш
нь ийм
хөндий,
бүдүүн
болохоор
нутгийн иргэд
хулс гэдэг.

Эгэл нишингэ (Хулс) нь Говь-Алтай аймгийн Шарга, Халиун, Цогт-Баянтоорой сумын төмс, хүнсний ногоо, хошуу будааны талбайд 14-54ш тохиолдоцтой байна.

Үр ба үндэслэг ишээрээ үрждэг хог ургамал

Мөлхөө хиаг (*Agropyron repens* L.)

Сибирь зираа (*Lactuca sibirica* (L.) Benth. ex Maxim.)

Зургийг О.Ариунаа 2020.07.

Үр ба үндэсний хэсгээр үрждэг хог ургамал

Хөдөөгийн шаралзгана
(*Sonchus arvensis* L.)

Чөдөр сэдэргэнэ
(*Convolvulus arvensis* L.)

<https://www.inspection.gc.ca/plant-health/seeds/seed-testing-and-grading/seeds-identification/sonchus-arvensis/eng/1477079283039/1477079283382>

Үндэсний хэсэг ба үндэслэг ишээрээ үрждэг хог ургамал

Арзгар азаргана
(*Cirsium arvense* L.)

Адамсын шарилж (*Artemisia adamsii*
Besser.) [Өмхий шарилж]

Эртийн зусах нэг наст хог ургамал

Ногоон хоног будаа
(*Setaria viridis* L.)

Зэгэл өдөлж [Зэгэл хоног будаа]-
Pennisetum glaucum (L.) R. Br. [*Setaria*
glauca] (L.) Beauv.

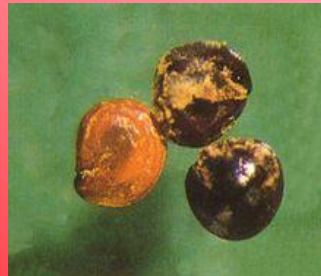

Эртийн ба оройн зусах нэг наст хог ургамал

Тарианы хар будаа
(*Panicum miliaceum* L.)

Шоргор лууль
(*Chenopodium acuminatum* Willd.)

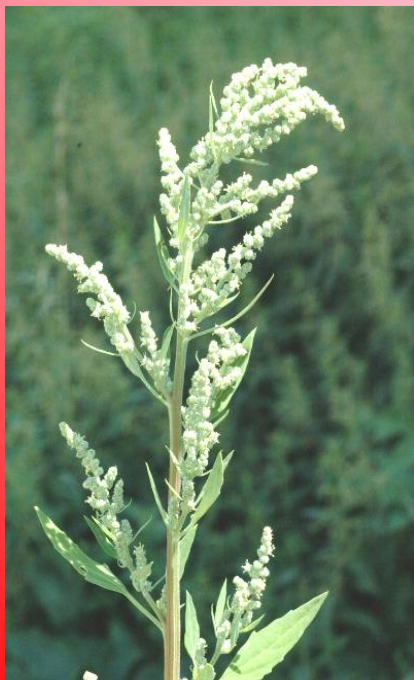
Эртийн зусах нэг наст хог ургамал

Цагаан лууль

(*Chenopodium album* L.)

Өнхрүүш хамхуул

(*Corispermum declinatum* Stephan ex Iljin)

Эртийн зусах нэг наст хог ургамал

Шувуун тарна
(*Polygonum aviculare* L.)

Стефаны заан таваг
(*Erodium Stephanianum* Willd.)

Эртийн зусах нэг наст хог ургамал

Хогийн цангуу (*Lepidium ruderale* L.)

Эртийн зусах нэг наст хог ургамал

Зэлэн зангуу (*Tribulus terrestris* L.)

Могилевын жамбацэцэг
(*Malva mohileviensis* Downer.)

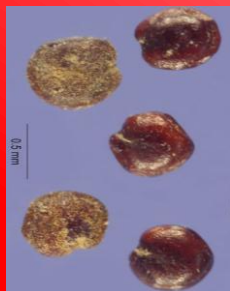
<https://www.seedvilleusa.com/listing/710714471/100-chinese-mallow-malva-ver>

<http://www.plantsoftheworldonline.org/taxon/urn:lsid:ipni.org:names:873489-1>

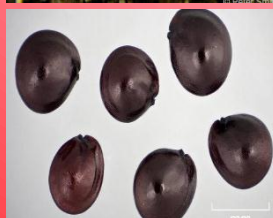
<https://gobotany.nativeplanttrust.org/species/tribulus/terrestris/>

Оройн зусах хог ургамал

Сортой лууль
(*Chenopodium aristatum* L.)

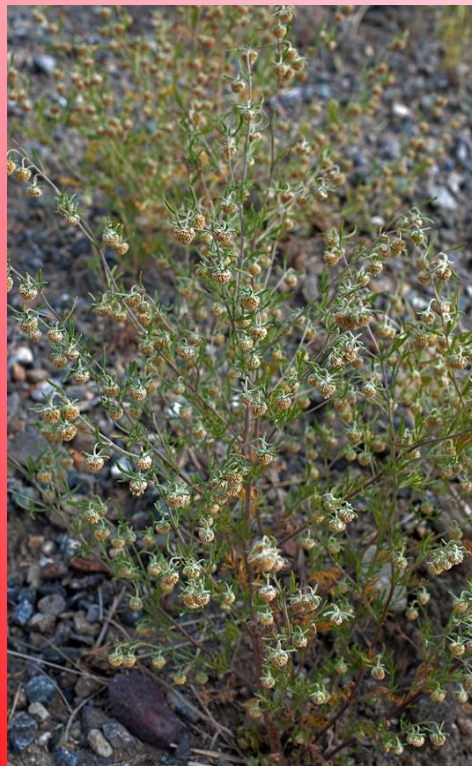

Урвуу гагдай
(*Amaranthus retroflexus* L.)

Цөөн наст - өвлийн хог ургамал

Ээрэм шарилж (*Artemisia macrocephala* Jacq. ex Besser)

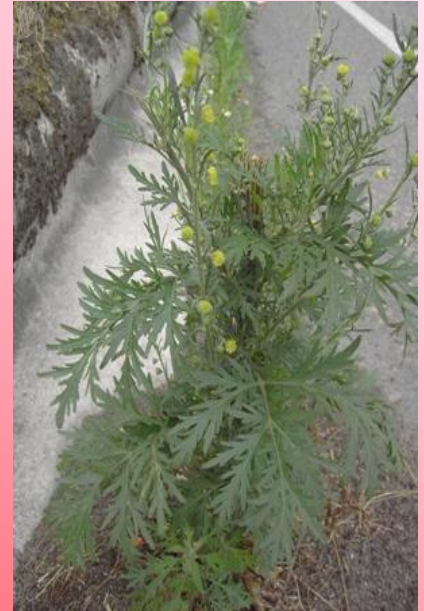

Цөөн наст хог ургамал

Дурсгалж ноцгоно (*Lappula myosotis* V. Wolf.)

Царвант шарилж (*Artemisia Sieversiana* Willd.)

https://www.idseed.org/seedidguide/gallery/?type=ajax&search=&search_val=&length=&width=&alphabetval=&per_page=40

<https://www.plantarium.ru/page/view/item/3794.html>
https://inaturalist.ca/taxa/633994-Artemisia-sieversiana/browse_photos

Хоёр наст хог ургамал

Шүдлэг хошоон
(*Melilotus dentatus* W. et K.)

Нарийн үхэр
гоньд (*Sphallerocarpus gracilis*.
(Bess. Ex Trev) K. Pol.)

Үр ба үндэслэг ишээрээ үрждэг хог ургамал

Буриад хонин зажлуур
(*Linaria buriatica* Turcz.)

Сибирь шимтэглэй
(*Geranium sibiricum* L.)

Үр ба үндэслэг ишээрээ үрждэг олон наст хог ургамал

Имт гичгэнэ(*Potentilla bifurca* L.)

Чөдөр гиш (*Vicia cracca* L.)

Үр ба үндэслэг ишээрээ үрждэг олон наст хог ургамал

Гашуун банздоо
(*Saussurea amara* L.)

Ишгэн шарилж
(*Artemisia dracunculus* L.)

Зургийг О.Ариунаа

<https://www.plantarium.ru/page/image/id/429973.html/419263.html>

<http://luirig.altevista.org/flora/taxa/index1.php?scientific-name=artemisia+dracunculus>

<http://www.luontoportti.com/suomi/en/kukkakasvit/sickle-medick>

Үр ба үндэслэг ишээрээ үрждэг олон наст хог ургамал

Хиаглай түнгэ

(*Leymus chinensis* Trin Tzvel.)

Алтайн согсоолж

(*Heteropappus altaicus* (Willd.)

Үр ба үндэслэг ишээрээ үрждэг олон наст хог ургамал

Дагуур хунчир

(*Astragalus dahuricus* (Pall.) DC.)

Марцны хоржигнуур

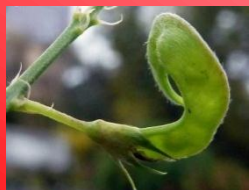
(*Sphaerophysa salsula* Pall.)

О.Ариунаа 2020.08

Голлосон үндэстэй олон наст хог ургамал

Шар царгас (*Medicago falcate* L.)

Үхэр тарна
(*Polygonum divaricatum* L.)

Тариалангийн талбайд тархсан хөнөөлт мэрэгчтэн

Баг: Мэрэгчтэн Овог: Чичүүлийнхэн

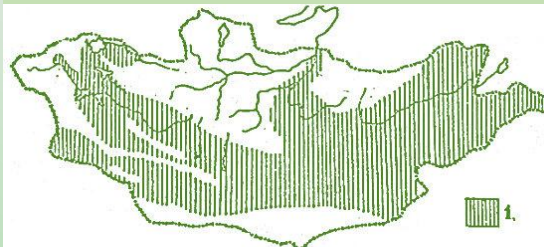
Түгээмэл нэр: Монгол чичүүл, Хул чичүүл.

Meriones unguiculatus (Milne-Edwards, 1867).

Үр тариа, хүнсний ногооны ургалтын бүх үе шатанд хөнөөл учруулна.

Тархац нутаг

Ургалтын бүх үе шатанд хөнөөлтэй

Овог: Оготныхон

Түгээмэл нэр: Үлийн цагаан оготно, Цайвар үлийч
(*Lasiopodomys brandti* Radde, 1861).

Зургийг Г.Мөнхчулуун

Бэлчээр, үр тарианы гол хөнөөлт мэрэгч

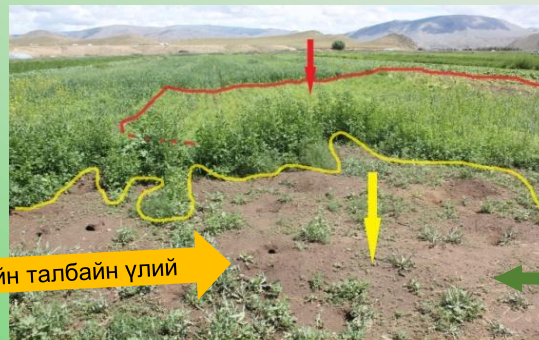

Нөөцөлсөн

ӨВС

Бэлчээр, тариалангийн талбайн үлий

Ургалтын эхэн
үед идэгдсэн
хэсэг

Тархац нутаг

Цайвар үлийч

Цайвар үлийчийн ойт хээрийн
бэлчээрт үзүүлсэн нөлөө.

Цайвар үлийчийн тал хээрийн
бэлчээрт үзүүлсэн нөлөө.

Овог: Хэрмийнхэн

Түгээмэл нэр: Урт сүүлт зурам, Сүүлэрхэг зурам.

(*Spermophilus undulatus* Pallas, 1778).

Тархац нутаг

Хаврын өнгө

Зуны өнгө

Овог: ОГОТНЫХОН

Түгээмэл нэр: Ойн хүрэн оготно,
Хүрэндүү ойго

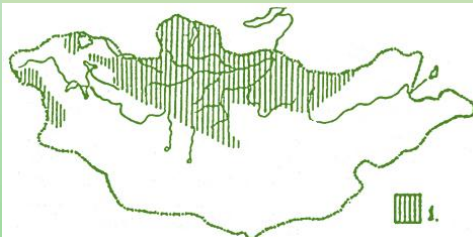
(*Myodes rufocanus* Sundevall, 1846).

Түгээмэл нэр: Ойн улаан
оготно, Улаан ойго.

(*Myodes rutilus* Pallas, 1779)

Тархац нутаг

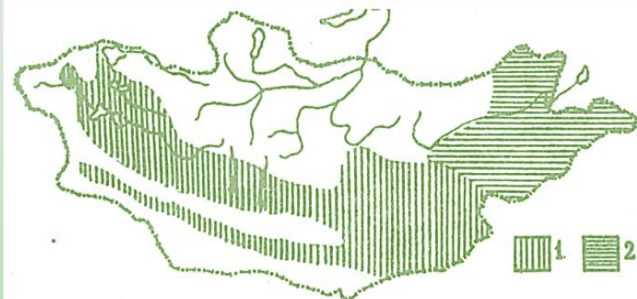

Түгээмэл нэр: Бозлог зурам, Халтар зурам. (*Spermophilus erythrogenys* Brandt, 1841).

Зургийг Д.Мөнхбаатар

Тархац нутаг.

Зургийг Д.Цэвээндорж

Зургийг Д.Мөнхбаатар

Зургийг Д.Цэвээндорж

Овог: Шишгийнхэн

Түгээмэл нэр: Хөх шишүүхэй
(*Cricetulus barabensis* Pallas, 1773).

Түгээмэл нэр: Орог зусаг, Орог зузга (*Phodopus campbelli* Thomas, 1905).

Тархац нутаг

Тархац нутаг

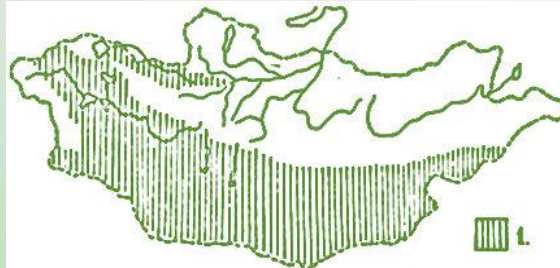

Түгээмэл нэр: Сохдой оготно, Зээрд сохдой
(*Ellobius tancrei* Blasius, 1884).

© Klaus Rudloff

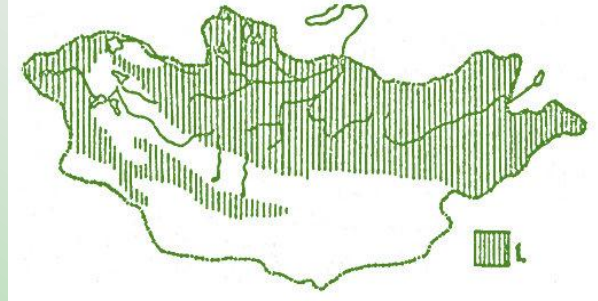
Тархац нутаг

Түгээмэл нэр: Хэргэлзий оготно (*Microtus gregalis* Pallas, 1779).

Тархац нутаг

Баг: Туулайтан. Овог: Огдойнхон

Түгээмэл нэр: Дагуур огдой, дагуурын үхэр огдой.
(*Ochotona dauurica* Pallas, 1776).

Зургийг Д.Мөнхбаатар

Тархац нутаг

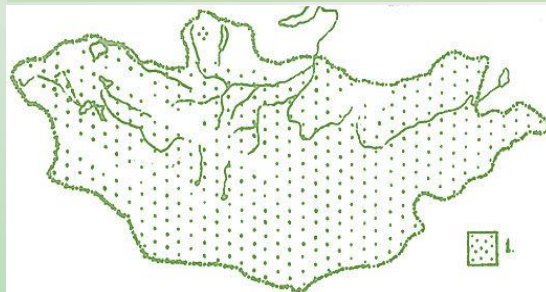

Зургийг Д.Цэвээндорж

Түгээмэл нэр: Бор туулай, Боролзон туулай (*Lepus tolai* Pallas, 1778)

Тархац нутаг

Зургийг Д.Цэвээндорж

Мэрэгчтэн, туулайтны хүнсний ногоо, чацарганад үзүүлсэн гэмтэл учруулалт

Урт сүүлт
зурамны
гэмтээлт

Хүнсний ногооны навчыг мэрж идэхээс гадна үндэс үрийг ухаж сүйтгэнэ.

Бор туулайны мэрсэн чацарганы бут

Жимс,
жимсгэний
мод, бутны
иш, мөчрийн
холтсыг мэрж
гэмтээнэ.

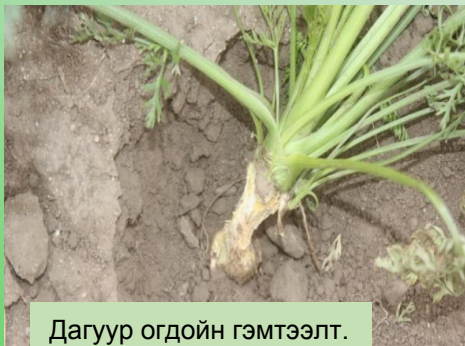
Төмсний
бут ухаж
булцуу
гэмтээсэн
байдал.

Бозлог зурам төмсний бут ухаж, булцуугаар хооллоно.

Бозлог зурам лууванг гэмтээсэн байдал.

Дагуур огдойн гэмтээлт.

Мэрэгчтэн тархсан үр тарианы талбай

Эхлээд мэрэгчтэн талбайн захаар тархана.

Таримлын ургалтын эхэн үед талбай руу шилжинэ.

Үр тарианы ургалтын бүх шатанд хөнөөл учруулна.

